

Чурапчыга күн тахсар!

САГА ОЛОХ

12+

100 ЛЕТ
ЯССР
1922-2022

Чурапчы улуусун хаһыата

Муус устар 8 күнэ, 2022 сыл, бээтинэ

№ 13 (11839)

стр. 2

стр. 3

стр. 5

ҮЙЭТИИ

БАСТЫННАР БЫААРЫЛЫННЫЛАР

ДОРУБУЙА ХАРЫСТАБЫЛА

КЛИНИЧЕСКЭЙ БАЛЫҤА БЫРААСТАРЫ- ГАР ОЛОХТООХТОР УЛА- ХАННЫК МАХТАНАЛЛАР

МУГУДАЙ ОСКУОЛАТА ТӨРҮТТЭМИТЭ 90 СЫЛЫГАР

ҮҮНЭ - САЙДА ТҮР ТАПТАЛ ЛААХ ОСКУОЛАБЫТ

ТЭТТИК СОНУННАР

Степан Саргыдаев тыа хаһаайыстыбатын минис- тиэристибэттин мунһабар кытынна

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев бу күнүргэ Саха сиринээҕи тыа хаһаайыстыбатын министэристибэттин мунһабар кытынна.

Кини сүөһү иитиитин намыһах көрдөрүүлэрин сүрүн биричиннэтэ — аһылык мөлөһө буолар диэтэ. Бу кыһалбаттан тахсарга, айылҕа ресурсаларын туһаныны кэнгээр соруктаах.

Кини бүтүн өрөспүүбүлүкэ ынабын-сүөһүтүн ахсааныттан 10%-на, сылгыттан 9% — на Чурапчыга баар дьон тоһоҕолоон бэлэтээтэ. Улууска сүөһү иитэр хаһаайыстыбалары өйөөһүнгүз үлэ барар. Өссө биэр сүрүн хайысханан «Агростарта» уонна «Дьүз кэргэн фермата» быратыраамалары олоххо киллэрини буолар.

«Сирин-уоту көдүүтэстэхтик салайыы, тыа хаһаайыстыбатыгар бөөр кэҕэс кыһалҕалары быһаарар кыахтаах. Маныаха, сирин туһага таһаарбат дьонтон сирдэрин ылан, атын үлэлиир кыахтаах дьонго биэриэххэ сии, оччоҕо тыа хаһаайыстыбатын онорон таһырыытын кээмэйэ улаатыа этэ», — дьин кини тоһоҕолоото уонна Чурапчы улуусун 2022 сыл — «Ийэ сир» сыла биллэриллибитин эттэ.

Ону таһынан, «Дьүз кэргэн экономика-тын сайдыыта» бырайыагы олоххо киллэрини көдүүтэстэбин бэлэтээтэ.

Дьоһун киһи туһунан кинигэ сүрэхтэннэ

Муус устар 5 күнүгэр улуус салалтатын мунһахтыыр салалатыгар Чурапчы оройуонун социальнай-экономическай сайдыытыгар сүткэн кылаатын киллэрсибит, өр сылларга оройуон салалтатыгар үлэлээбит, РСФСР Үрдүкү Сэбиэтин дьокуутаата, «Бочуот Знага» уордун кавалера, «Үлэҕэ килби-нин иһин» мэтээллээх Чурапчы улуусун Бочуоттаах гражданина Евдокия Михайловна Махарова туһунан «Дьоһун олохунан, бэри-ниилээх үлэтинэн» дьин кинигэ сүрэхтэннэтэ буолла. Кыһа Алена Федорова, аймахтара, дьүөгэлэрэ, улуус дьаһалтатыттан, биэргэ үлэлээбит дьон, кини бибилиэтигэ үлэһиттэрэ кыттыны ыллылар.

Чурапчылар өрөспүүбүлүкэтээҕи ПОДА чөмпүйэниэттэргэр иккис миэстэни ыллылар

Бу күнүргэ олорон эрэ волейболга — ПОДА өрөспүүбүлүкэтээҕи чөмпүйэниэт буолла, барыта 7 хамаанда кытынна. Михаил Кривошапкин халытааннаах Чурапчы хомуур хамаандата иккис миэстэ буолла. Бастакыны мээҕэ ханаластар, үсүһү аммалар ыллылар.

Адаптивнай успуорт сыллата кэнгээн иһэр. Чурапчы ыспарсымыннара көхтөөхтүк кыттан, иһинки күөһүгэ сылдьаллар. Онон улуус өтүттэн маассабай успуорка сыһаарыыта утумнаах үлэ барар.

Санатан эттэххэ, аастыт ыйга көрбөт дьонго өрөспүүбүлүкэтээҕи голбол күрэхтэһииттэргэр чурапчылар 3-с миэстэ буолбуттара.

Болтоноттон Кривошапкиннар «Аба күрэбин» призердара

КОРОНАВИРУС УТАРЫ ҮЛЭЛИИР СУҤАЛ ЫСТААП ИЙТИННЭРИИТЭ

Муус устар 6 күнүгэр туругунан улуус инфекционнай отделениетыгар 16 киһи сытар. Итинтэн 050то — 0. Таһыттан 10 киһи эмтэнэр, онтон 050то — 0. Дьокуускайга 1 киһи эмтэнэр.

Вакцинаны былааннаан 11204 киһи ылыахтаабын, билигин 9148 киһи бастакы компонентин, 5670 киһи ик-

кинни ылбыт. Вакцинаны ылбыттар туруктара үчүтэй.

Бэйэни харыстанар туһуттан ма-асканы, бэрчээккени кэтэ сылдьын, социальнай арыты тутуһун, иһинни ча-астаык суунун. Ылары сибикитэ би-линнэвинэ, (температура таһыстабына, сыты, амтаны билбэт буоллаххытына, сөтөлүннэххитинэ) бырааһы ыгырын.

COVID-19

Чурапчытабы кини балыһа суһал линийэтин төлөпүнэ — 89618696878, 89644202833
Роспотребнадзор — 84115141272.
ЕДДС — 84115141660.

ИЛ ДАРХАН ЭТИИЛЭРЭ

Экэнийнхээ туруктаах буолуутугар

Ааспыт нэдиэлэбэ Айсен Николаев Москваҥа оробуочай сырытыгыр Саха сириг социальнай-экономичэскэй сайдылгытын итиннэ тас дойдулар санкцияларын ыгылгытын кэмгэр Саха сириг олохтоохторун дохуотун таһымын намтаппат туһугар суолталаах боппуруостары быһаарыста, федеральнай министрлэри тигиһэлэр, госкорпорациялар, сайдыы институттарын салайааччыларын кытта көрүстэ, мунньахтары ыытта.

Ил Дархан навигация сабаланыр дигри Саха сирия бары нэни-лизиниэлээх пууинарын социалинай суолталаах табаарынан хаачыылар туһунан өрөспүүбүлүкэ Бырбыы-талыстыбатыгар соруудахтаа. Хас биирдэн бөһүөлөккэ ас-үөл салпаа-на баар буолуохтаадын, ордук чуо-лаан ыраах сытар уонна суола-ниһэ хааччутаах сирдэри болломто ки-инигэр тутары ыһа.

«Саха сирин тиир суолдара» тэриэтэ тиир суолунан бородууктаһы тизмийт 2 тыһ. тахса вагона аһаннаан иһэр, олортон 1 413 вагон Алаара Бэстөөх ыстаансыһатыгар табыаһы тизтэ.

Айсен Николаев өрсүүбүлүкэ экнэминистиян туруктаах буолуутугар мунньах ытта. Нэһилинньэ дохуоттаах, дьарыктаах буолуутугар, аһы-уоһу хааччылыыга, коммунальнай хаһаайыстыбага, тыа хаһаайыстыбатыгар, дыоһус бизнестин сайыннарыыга мизэрэлэри билгэргэттэ. Бу мизэрэлэр барыта 14,9 млрд солк. тэҥнэһэлэр. Ол курдук, аһынан-уоһунан хааччылыыга 2,4 млрд солк. барыаҕа. Бу социальнай уюулталаах табаардарга сыана өрө тахсыбатын хааччылыыга. Дьыллэри тэҥнэргэ 2,2 млрд солк., тутуу эйгэтин тэҥнэргэ сындыар урбаанньыттарга 3,6 млрд солк. көрүлүннэ. Кыра дохуоттаах дьыа кэргэнигэ уонна биһирэнилээн дьонго барыта 72,8 мөл. солк. көмө оһоһуллуоҕа. Кудун тутартан үлэлэригэ уурыйбат дьонго эмээ көмө барыаҕа, кинилэр тийиһигээн олоруу аһын кээмэйин ыһахтарын сеп. Манна барытыгар 30,6 мөл. солк. көрүлүннэ.

Ил Дархан бийшаарыгтылан, арбааны дойдулар биллэрбит хааччахтарын кэмизэр Саха бресүүбүлүкэтин эконимизин ойуургэ бастакы түһүмэх мэрээнэ барыта 14 млрд солк.тахса үп көрдүһүнэ. Бородуукта сурун

Биһиги улүүспүтүгэр

Чурапчытаабы пенсио-
най пуонда салайааччы-
та Варвара Христоф-
рова:

2022 снл муус
устар I күнүттн 8 саас-
тарыттан 17 саастары-
тар дээрн оѳолоох ылга
олонер ылдаады босубуна
енсионнай пуонда нонго
олонер. Бу ый ахсын төлөнөр
осубуна тийгизн олоруу
нын кээмэйгээр тийлбэт до-
лонтаах ылга аахыллар.

Босуубуйа акаларга сайабылманья түхэрингэ электроннай өгөнөн, госуслуги ортаалын эбэтэр пенсионнай уонда сайытын нөнгүө ыһылар. Сайабылманьяны дьы ыам ыйын 1 күнүттэн аадаланар, ол гынан баран өлөбүр муус устартан аабылтан төлөнөр. Босуубуйага сайабылманья биэрээчилэр ийинэн олорор кээмэйгэ тибэт дохуоттаах буолдаххына эрэ сайабылманьяны уруулаагыт.

Халобур: бишр ыалта олоор дьээс квадратнай мизтэртэтир кэһинэхэ тиксэрэ 24 кв.м тэбэх буоллабына, эбэтэр иккинна иккиттэн элбэх тырааныспардаах буоллахтарына, охуоту көрбөккө эрэ аккаастык быһаарыы тахсар. Ол урдук, аңаардас саха сиригэр у сааска сөл түбэһэр оҕолоох 100 тлһ. тахса ыал баар, онтон 7 тлһ. хуригэ мал босуобуйа ылымнан сөл. Онон хас бишрэн мал бадынан суоттанан араан сайабылыантыа суруйууларга ырдэнэр. Баар уопутунан эттэххэ, босуобуйа анаанар, анамнат да буоллабына, сөл бары сайабылыантыа суруйаллар. Бастагы күн үгүс өлүг сайабылыантыа суруйан ортогал, сайит барыта ыйаар, сайабылыантыалар сүтүлэр. Онтон сылтгаан, үлүс тахтанар. Ыгыттар үлүлэр үмүктэринэн, анаанар дьонго өлтөөх быһаарыы тахсыта суруйууһуна адыһах буолар. Ыһаһаар үгүс өттүгэр аккаастык быһаарыы тахсар. Сүбэ-ээн эттэххэ, хас бишрдэн ыал мэтэ - уота, тизхинныкэтэ, ыһа - дуола учуоуска сөптөөх-кэ туарын бэрэбизэркэлэни-тиххэ.

Людмила
Горохова

АЙЫЛБА ХАРЫСТАБЫЛА

**ИЙЭ АЙЫЛБАБЫТЫН
ХАРЫСТЫАБЫН, БАҢААРТАН
СЭРЭХТЭЭХ БУОЛУОБУН!**

Сандал сааспыт барахсан чагылхай күнүнэн күлүмнээтэ, сылааһынан сыдыайда. Сотору от-мас тыллан, чээлэй күөбүнэн силигилтэн, көй салгыммыт көтөр күйгөөрүнэн туолан, самаан сайыммыт салалтыа турдаба. Ону тэнэ кэлинги сылларга көрсөр издээммит – ойуур баһаара турар куттала суоһуоба. Ойуур баһаара буолар күмэ – саас ыам ыйын ортотуттан, ойуур хаара ууллуутун сабана, күһүн балабан ыйын бүтүүтэ хаһынаан, магнайгы хаар түһүүтүн кэмигэр диэри. Быйылгы ойуур баһаара туруон сөптөөх кэмигэр (пожароопасный сезон) бэлэмнэнии хайдах барарын Чурапчы лесничествотун салайааччыта Василий Степанов билиһиннэрэр:

Былтырын, 2021 сылла-
аха, өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн
1700,8 мөл. гектар изиннээх
ойуур баһаара буолбута, 3,7
млрд. солк. суумалаах хо-
ромнуу тахсыбыта. Чурапчы
улуулугар 6 ойуур баһаара
туран, 29 тыһ. 114 гектар-
даах тыа умалыбата, 80 мөл.
752 тыһ. 297 солк. хоромнуу
оноһуллубута. Баһаары умул-
ларыыта 850 киһи үлэлээбигэ,
киһилэргэ 23 мөл. 756 тыһ.
солк. төлөммүтэ. Барыта 233
тиэхиниэкэ уоту умуруорууга
кыттыбыта. Үлэлэрин иһин,
16 мөл. 493 тыһ. солк. төлөм-
мүтэ.

Бийлалыг сэлгэ бэлэмнэний үзлээр бара тураллар. 2022 сэллэххэ өрөспүүбүлүхэ үрдүнэн баһартан эсэртингэ, умурюорууга бэлаан өгөхүүлэн бигэргэнэ, ол иһингэр Чурапчы улууһугар эмнэ. Улуустутугар ыксаллаах бийыыга-майгыга хамыһыһыа (бэрсэсэдэтэл – баһылыгы бастааи солбуйааччы Алексей Егоров) хас да төгүдлээн сүбэ мунһахтары ыһтта, Команднай-штабной үөрэх буолла. Иннокентий Андросов салайааччылаах өрөспүүбүлүхэтээси ыксаллаах бийыыга-майгыга хамыһыһыа ыһпытт мунһаһар Ойуур департамена, Авиа-лесохрана, “Якутлесресурс” ГАУ, медиораация тэрийтэлэ-

риттэн бэрэстэбиитэллэр хы-
тынньлар.

Быйылгы сылга федеральнай үбүлээһин кэмэйэ улаатта. «Якутресурс» ГАУ ыстаабын 14 киһинэн улаатыннардылар. Эбин 2 тыраахтар, 1 уу баһар массыына (водовоз), 1 трал кэллээ.

Нэншлнэгтэргэ сүлддүүн
графига онохулунна. Бул-
чуттар уопсастыбаларыттан,
Ыксаллаах билиыга-майгы-
га хамыһыйаттан, Айылга
харыстабылын иниспизжси-
лэтиттэн, мелинорация тэрил-
түтиттэн бэрэстэбингэлээр
биргэ сүлддүүхтара.

Өртөөлүн бобуулах. Профилактический уматы (выжигание) булаан бийм-
тынган анал биргээдээн
ийтэллмэда. Авиасохрана
Таатга баар, биниги улуус-
путун контуруоллуур. Би-
йыл үлхінгтэрэ эбиллэхтэрэ,
эбн тэхиньнэ бэрлэлээ.
Бийылгы сайын кура-
ан булар чинчилээх, ойуур
баһаара булар куттала ула-
хан. Чуралчыбыт олохтоох-
торун нитэн-аһатан олорор
Ийэ айылгабытыгар харьста-
быллаахтык сыйланнаһарга,
баһартан сэрэхтээх буоларга
ынгарыбат.

Кэпсэттэ
Алексей СЛЕПЦОВ.

ҮЙЭТТИМ

Бастыңнар быһаарылындылар

Муус устар 2 күнүгэр Чурапчыга «Айыл-
ты» норуот айымньытын дьиэтигэр Чурапчы
нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина, Саха
Өрөспүүбүлүкэтин култууратын туйгуна, сыана
бэтэрээнэ, драматическай артыыстары көрүү
араас таһымнаах куонкурустарын кыайылыааба
Василий Васильевич Кузьмин сырдык кэриэ-
һигэр «Туойабын төрөөбүт дойдубун» 18-та-
рыттан үһһээ саастаах эр дьонго биһирдирдээн
ырыаны толорууга куонкурус ытылынна.
Бу – кини аатыгар ытыллар иккис куонкурус.
Бастагы куонкурус төрөөбүт дойдутугар Бол-
тонно үс сылланчыга буолбута.

Макарова, культуура управлени-
тин начальнигыга Дмитрий
Попов эвэрэ тыла эттилер. В.В.
Кузьмин туунан истир-пирик
ахтыны оңордулар. Василий
Васильевич көргөзү Клара Ег-
орьевна, киришкелге Инга Сар-
вановна, үлүгү Дмитрий туунан
ахтылар. Улан бирге шылаан
постановка көрсөтүлөр улардан
Улан тартып алышкан документ

Бу кункуруска кыаһыы-
лаахтарынан буоллулар:
Гран-при – Николай Макаров
(Ханталас улууһа);
Бастагы истизэппиннээх лауреат – Тимур Смирников (Таатта улууһа);
Иккис истизэппиннээх лауреат – Афанасий Максимов (Амма улууһа);
Үһүс истизэппиннээх лауреат – Николай Ануфриев (Таатта улууһа);
Анал аат хаһаайыһы-
рынан буоллулар:
Ылбадай ырыаһыт уонна Ва-
силья Кузьмин ырыатын бастыг
толорооччу – Михаил Спиридо-
нов (Үөһээ Бүлүү);
Кэскиллээх ырыаһыт – Аман
Винокуров (Чурапчы);
Ымыылаах ырыаһыт – Роди-
он Захаров (Ханталас);
Иһэйилээх ырыаһыт – Алек-
сандр Платонов (Чурапчы, Бол-
тоно);
Охтибэт кэрэ куолас – Борис
Васильев (Чурапчы);
Төрөбүт дьолдута таптал –
Федор Трофимов (Чурапчы, Сь-
дан);

Дуула кылын таарыйган – Владимир Смирников (Чурапчы, Төмөр);
Ырыага таптал – Ньургун Захаров (Чурапчы);
Эрчимнээх куолас – Андрей Гоголев (Чурапчы).
Кытайылыахтарга уонна номинаннарга анал биринстэр олохтомууттар. Ол курдук, Болтоно иэһиниэтин дьааһатта биир дойдулаахтарыгар Александр Платоновска, удуус кыһиниэбэ бэтэрээннэр хордарын кэлэктибэ Борис Васильевска, Кузьминнар дьыэ кэргэттэрэ баяныстарга, о. д. а. биринстэр туттарылынылар. Гран-при хаһаайына Николай Макаров убаһа бириэмийэһин наһараадалаһаа.
Гала-кэһиэргэ биһиртэн биһир ылбадай ырыалар ыллалар, көрөөччүлэр биһирэбиһилэрин ыллалар.

Алексей Селянов

УЛУУСКА – БУ КҮННЭРГЭ

Өрөспүүбүлүктээби 3-с нүмэрдээх клиникескэй балыһа исписэлиһтэрэ улууспутугар кэлэн үлэ-лээтилэр. Бастаан Хайахсыт нэһилиэгэр, ол куннит-тэн муус устар 5 күнүгэр Арылаах, Сылан нэһили-эгтэригэр дьону көрдүлэр. Оттон муус устар 6 күнү-гэр Болтоно, Хатылы нэһи-лиэгтэригэр сылдьан үлэл-рин түмүктээтилэр.

Клиникескэй балыһа быраастарыгар олохтоохтор улаханнык махтаналлар

“Биһиги коман-дировка-быт, эрдэ этиллибитин курдук, #ЗдравОсмотр аахсыһа итинэн итинэн 3-с нүмэрдээх Өрөспүүбүлүктээби клиникес-скэй балыһабыт быйыл төрүт-

тэмнэтэ 90 сылыгар ананан ымытылар. Итинэн олохторун, ба-лыһа салалтата тустаах улуус-тарбытыгар тийэн үлэлээн, сүбэ-ама бигэрэн, күүс-көмө буо-ларга дьон туһааннаах былаан онотсубута. Кылаабынай быра-астыт Ольга Викторовна Татари-нова барыбытын тэрийэн ытта. Оттон Чурапчы улуусутар кэри-йэр маршрутпутун ыраах сытар

нэһилиэгтэргэ уонна быраастар тийбэт сирдэригэр дьон, улуус кылаабынай бырааһа Артем Ми-хайлович бэлэмнээн биэрдэ. Мобильнай биригээдэбинти-гэр төрдүө буолан – кардиолог, невролог, гастроэнтеролог уонна узи быраастара сылдьабыт. Ил-лэрээ күн Хайахсыка нэһилиэк олохтоохторун сэрэ Чакыр уонна Хадаар нэһилиэгтэригэр кэлэн көрдөрүмүттэрэ. Уопсайа хол-боон, ити нэһилиэккэ 40-ча киһи кэлэ сырытта. Ыарыһахтар сүрүн-нээн кардиологка сырыттылар, үрдүк дабылланнаахтарыттан үнсэргинилэр. Кардиолог быраас уон киһини Дьоккуускай куоракка сүрэх диспансерыгар направле-ниелары биэрдэ итин таһынан, киһи “Гипертоническай ыарыһа” дьон диагноһы бастааһын ту-руортаата. Оттон невролог быра-аһыгар үксүн тымыр уонна снест-ринэн моһуогурбут ыарыһахтар кэлэн көрдөрүлэр. Ол быһыгар эпилепсиялаах, мэйнилэрэ эрги-йэр, төбөлөрө ишар малдьар дьон эмиз кэлэн көрдөрүлэр. Онно невролог быраас эбии көрдөрү-нэллэрингэр, МРТ-га түһэллэри-

гэр рекомендацыйалаата. Гастроэнтеролог быраас быһытынан этэр буолааһы-на, минхэ куртахтара, үөстэрэ, ноордору малдьар дьон кэлэн бардылар. Көрүүм түмүгүнэн, пациеннарым аһаардарын кэри-үтэ үөстэригэр таастаах буолал-лар. Киһилэри сэрэ үөстэрин эпэрээсийэлэппит дьон эмиз кэлэн бардылар. Манна даһатан утэххэ, хаһан даһаны быраас-тарга көрдөрүмүттэр, поликли-никалары кэрийбэтэх дьон кэлэн барбыттар эмиз хайабыллаах дьыала буолар. Диспансернай учуокка тура-аччыларга үлэ ымытылар эбит

оннары кытары тэһиэтэххэ, үлэ үчүгэйдик ымытылар дьон бэлэ-тээбит”, – дьон 3-с нүмэрдээх Өрөспүүбүлүктээби клиникес-скэй балыһа гастроэнтеролог бырааһа, Уһун үйэлэни киһини сэрбэдиһсэй Вера Дмитриевна Никифорова кэпсипэр.

Быраастар уһун, сылаалаах үлэлэрин түмүгэр, Арылаах нэһилиэгин кырдьаастара, нэб-элиһтэрэ туһааннаах исписэли-һтэр үлэлэригэр олус астым-мыттарын биллэрдиһэр уонна улаханнык махтанналар.

Ону таһынан 75 саастаах Ха-тылы нэһилиэ-гин олохтооһо Татьяна Ва-сильевна Со-ловьева сана-атын үлэстэр:

“Бүгүн быраастар кэбиһтэрэ олус үчүгэй, астынным. Урук-куттан буорум моһуогур, уи-са ис уор-гаммын барытын түһэртэрэн көрдөрүмүм. Ула-ханнык махтанабын!”

“Бүгүн куорат быраас-тара аахсыһа чэрчитинэн кэ-лэн, нэһилиэ-ниэти көрө-ис-тэ сылдьаалар. Биһиги курдук быраас, снестэр суох нэһи-лэккэ тустаах исписэлиһтэр кэллэрэ олус үөрүттэх. Эбик киһи көрдөрүмүттэр, уочаракка аторор барытын олус үчүгэй-дик сүбэтиһтэр, ырысатылар суруйан биэрэлэр. Барыларга дьирин махтанабын тиэрдэ-бит”, – дьон Анна Прокопьевна Попова, олохтоох бибилиэтигэ үлэлэһэ кэпсипэр.

Сэмэи ЖЕНДРИНСКЭЙ. Аастар хаартыскаба түһэригэ.

КУОНКУРУС

Олонхо бэстибээлэ ыытылынна

«Олонхо дойдутун оҕотобун» өрөспүүбүлүктээби олонхону толорууга уһууаан итиллээччилэрин уонна үөрэнээччилэр бэстибээллэрэ 25-с сылын ыытылынна.

Чурапчылар түмүктэрин култуу-ра салаатын фольклорга исписэлиһэ Мария Герасимова биллэһинэрдэ. Бөлөбүтүн олонхону толорууга «Үс чуораан» бөлөх – Чэмэллэ, Туйгууна, Нарыйаана Павловалар бастаатылар. Хахыйах оскуола-саа-дын үөрэнээччилэрэ «Хахыйах кун-чээрлэрэ» иккис миэстэни ылан, үөрүүдэрэ үлүскэн буолла.

Биирдилээн толорууга «Бастын толороочу» 2-с таһымнаах дипло-мун “Тулуукчаан” оҕону сайыннарар киһи итиллээччилэ Михай-лова ылла.

Дакылаакка гимназия 10-с кы-лааһын үөрэнээччилэ Кристина Пет-рова «Историческая лексика жи-вотных в олонхо» дьон тизмэтинэн үһүс буолла. Гимназия 8-с кылааһын үөрэнээччилэ Алина Местникова «Олонхо дойдутун аһаһы аймаһын ты-ла-оһо» дьон тизмэтинэн “Олонхо-ну ырытыгы бастын холонуу” анал ааты ылла.

Соловьев оскуолатын үөрэнээч-чилэ Аня Николаева уонна Хайахсыт оскуолатын үөрэнээччилэ Ванесса Попова «Үтүө саҕалааһын» анал ааты, Хатылыттан Христина Макси-мова «Көрөөчтү биһирэбит» анал ааты ымытылар.

Миэстэлэспит оҕолор Уһууа Бүтүүгэ ымытылар Олонхо ыһааһар кыттар быраабы ымытылар. Улахан дьонго “Уруйдан, Улуу олонхоһут!” 17-с төгүлүн ымытылы-на. 9 улуустан 102 кыттааччы кы-

тынна. Бөлөбүтүн толорууга «Ай-ылгы» НАДь бөлөһө үһүс үрдэл, биирдилээн толорууга Кытаанах-тан Сусанна Лазарева иккис үрдэл, Чакыртан Николай Григорьев үһүс үрдэл буоллулар.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

СУРУТУУ – 2022

СӨ Ил Түмэн дьокутаата Семен Никитин чэпчэтиллээх сурутууга кыттыста

“1942 сүл сүт-кураан, өлүү-сүтүү, сэрин ыар тыһына хас би-ирдии ыалы аймаабыта, харах уутунан сууннабыта. Чурапчы дьон-сэргэтэ иккис бүх илээни көрсүбүтэ. 243 №-дээх кытаанах уураах тахсан, эдэрдилэн-эмэниһин хаһан да харахтаан көрбөтөх дой-дуларыгар – хоту улуустарга балык бултааһыныгар көһөрүлүүтэ утаа-рыллыбыттар. Аара өлөн-сүтэн, тонон-хатан төһөлөөх элбэҕи ту-луйбуттарын бэйэлэрэ эрэ билэн эрдэхтэрэ. Ол эрэри, тыһынаах ордубуттар төрөөбүт буор-дарыгар эргилтэн, салгым олох олорон, үлэлээн-хамсаан, сана олоху туттуттар. Бу буолар – күүстээх санаа, эрэл кыһым күүһүн бэлэһэ”, – дьон Семен Иванович Никитин оччотооһу биир дойдулаахтарын эрдэрин-муннарын дьирэҕин ыһынан, сырыы аһаан аһан-санаан аһар.

Семен Иванович – Ил Түмэн дьокутаатын быһытынан дьон-хаччы норуотун туһугар, улууһун дьонун-сэргэтин илтирээстэрин Ил Түмэн сүбэ муннаһар күн бүтүннэ дьэ-ри күүстээхтик туруорса, ситиһэ сылдьар биир күөн туттар киһибит.

Бу соторутааҕыта улууспут баһылыга Степан Саргы-деев уонна Одьулуун нэһилиэгин баһылыга Людмила Еф-ремова ыһырыларын өбөөн, Семен Иванович биһиги эрдээхки-обитиһэр кэлэн, Чурапчы нэһилиэгэр олорор 10 Хоту Көһөрүлүү кыттылааһыгар аһаан, улууспут хаһааһы-гар бэйэтин аһыттан сурутан барда. Эбэн эттэххэ, Семен Иванович сыһын айыл улууспут кыһым аһаһаһыгар, кыр-дыаастарга эмиз уоннуу киһиэхэ тийэ, бэйэтин аһыттан хаһаакка туһааннаах сурутууну ыһаага көрөхсө биллээх дьыала.

Санатан эттэххэ, улуустааһы “Саҥа олох” хаһаакка чэпчэтиллээх сурутуу муус устар 4-14 күннэригэр дьэри ымытылар. Манна ким баҕалаах 6 ыйга – 428 солк 34 харчы, 1 ыйга – 71 солк 39 харчы, итинэн эрдээхки-ийтэн кэлэн ыһы 6 ыйга 360 солк. хаһаакка суруйтарыан сөп.

Сэмэи ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ТИЭРГЭН

Дьэз кэргэнгэ
аналлаах сыһыарыы

Чакыртан Егоровтар - «Аба күрэбин» кыттыылаахтара

Муус устар бастакы өрбүлүгэр Саха сиригэр Аба күнэ бэлиэтэнэр. Бу күнэ сөп түбэһиннэрэн, муус устар 3 күнүгэр Сыланг нэһилиэгэр өрөспүүбүлүкэтээҕи XXII-с Аба күрэбэ ыгытылына. Абалар уолаттарын кытта бэрэбинэни суоруу, маһы хайытыы, ойбону алларыы, остуолбаа ыгыты, кутаа оттон, чэй оргутуу көрүннэригэр күрэхтэстилэр. Кыайылаабынан Тааттаттан Чупровтар буоллулар. Бу тынааһыннаах кириэһигэ Чурапчы улууттан икки хамаанда - Болтоноттон Яков Кривошапкин уолунаан Михаиллыын, Чакыртан Виктор Егоров уолунаан Янныын ситиһилээхтик кытыннылар. Быйылгы күрэххэ Кривошапкиннар бочуоттаах иккис миэстэни ыллылар. Кинилэри «Тиэргэн» сыһыарыыга былырын ситиһин сырдатан турабыт, онон бүгүнгү хаһыат нүөмэригэр улуустаабы Аба күрэбэр кыайылы ситиспит, өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэх кыттылаахтарын Егоровтары кытта кэспэтиибиитин сэргээн.

Ыал аҕата Виктор Викторович бу күрэххэ уолунаан хайдах кыттыбыттарын туһунан маннык билиһиннэрдэ:

Өрөспүүбүлүкэтээҕи Аба күрэбэр бастакыбытын уонна бүтэһикпитин кытынныбыт. Уолбут Ян - 11-с кылаас үөрэнээчигэ. Быйыл номнуо оскуолатын бүтэрэр. Билиги улууска бастакы миэстэни ылан, маннык үрдүк суолталаах күрэхтэһиңгэ

кыттар чэскэ тигистибит. Бу иннинээҕи сылларга улуустаабы түһүмэхтэргэ кыттан кэлэбит. Бэйэни билиһиннэриңгэ таяспытын-саппытын булуна, тылбытын-оспүтүн үөрэтэн, саппытын-күөспүтүн-уохпутун көрдөрөр түһүмэхтэргэ туттулар тэриллэрбитин тэринэн эрдэттэн бэлэмнэмиппит.

Түһүмэхтэр дьарыга, бэлэмэ суохтарга олус ыараханнар эбит. Билиги биеэ миэстэрэ уһуннаах

бэрэбинэни суорууга, остуолбаа ыгытыга ордук уустуктары көрүстүбүт. Быйыл хаһыстарын да кыттар абалар уопуттаахтара, ох курдук оностон, бэлэмнээн кэлбиттэрэ тутта көстөр.

Сыланга буолбут күрэхтэһин олус үчүгэй тэрээһиннээх буолла. Ыалдьыттар, көрөөччүлэр, ыалдьааччылар бары астынылар, үөрэ-көтө, үчүгэй настыраныаах тарбастыбыт. Улуустуу салалтатыгар махталбытын

тирдэбит. Маны сэргэ Сыланг нэһилиэгин дьаһалтатыгар, дьонутар-сэргэтигэр махтанабыт.

Дьэз кэргэнгэ билиһиннэр эрэ.

Билиги 5 оҕолоохпут. Улахаммыт - Ян. Кини сэттис кылаас Д.П. Коркин аатынан Чурапчытаабы ыспартыбынай интэрнээт-оскуолага үөрэнэр. Оскуоланы бүтэрээри сылдыар буолан, экзэминэригэр бэлэмнэнэр. Техническэй идэлэргэ туттарсар былааннаах. Уолбут кинигэттэн үс кыыстаммыппыт, онтон мурумут бүтэ уол кэлэр. Төрдүн Чакыр оскуолатыгар үөрэнэллэр. Кэргэмминэн бу дьыссаакка үлэлибит. Кэргэним Виктория Павловна олохтоох дьаһалтага сүрүн экзэминик этэ. Оҕотун көрөн олорон баран, дьыссаакка көспүтэ. Бэйэм 2004 сылтан 2019 сылга дьэри физкултура инструкторун быһытынан үлэлэбим. Онтон сэбиэдиссэйинэн аһаммытым. Оскуоланы уонна дьыссаагы биир тэрилтэ онорон, былырын кыттаах дириэктэри оскуола иннинээҕи үөрэххэ солбулааччынан үлэлибим.

Дьэз кэргэнгэ туһуламмат ханнык күрэхтэһиилэргэ өссө кытта сылдыбыккытый?

Ааспыт сылга «Байылыат тиэргэн» куонкурус-дээр-баһаа кыттан, иккис миэстэ буолбуппут. «Ыспартыбынай дьэз кэргэнгэ» кыттан, эмиэ иккис буола сылдыбыппыт. Нэһилиэккэ эр дьон түмсүүтүн

Виктор Егоров Уус Алданнарга сүтэтин уларсар (Аба күрэбэ).

салайааччыта буоларым быһытынан, ытыллар бары тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кыттабыт.

«Байылыат тиэргэн» кыттыбыт буоллаххытына, кутх хаһаайыстыбалаах буоллаххыт?

Билиги сүөһүнү, сылгыны, козаны, куурусаны интэрбит таһынан, сайынын индок тутатыбыт.

Дьэз кэргэнгэ успуорду өрө тутар эбиксит. Уолунаан Янныын ханнык успуорт көрүүнү дьарыктанабыт?

Уолум тустуунан сөбүлээн дьарыктанар, күрэхтэһиилэргэ балачча ситиһинилэрдээх. Былырын өрөспүүбүлүкэтээҕи Н.Н.Тарский турнирыгар оҕолорго бастакы, Сахаачча бириһингэр ытыллыбыт күрэхтэһиңгэ иккис, ааспыт ыйга Алданга ытыллыбыт күрэхтэһиңгэ бастакы миэстэ буолбута. Сотурутаабыта Улан Үдэбэ баран ситиһинилээхтик кыттан кэлбитэ.

Бэйэм 2004 сыллаахха Чурапчытаабы успуорт үнүстүүтүн бүтэрбим. Истисэлиһим - мас тардыһыма. Мас тардыһыма успуорт маастарын хандыдаатабын.

Уол оҕону нитиңгэ ордук туохха болжомто уурабын?

Төрөппүт оҕоо куруук «итини онор, маны гын» дьэи соруйа эрэ сылдыра сыһа дин саныбын. Төрөппүт оҕотун илэң кэмигэр бэйэтин кытта үлэбэ, айылбаа илэ сылдьан таһаармаахха. Оҕо үлэлирин көрөн мотивацияланар, үөрэнэр. Оҕо бары үлэттэн чаһыйбакка үлэлээн, эт-хаан өттүнэн сайдар, чөл туруктаах буолар, сэргэхсийэр, толкуйдуур дьоруу күүһүрэр, айылбааны харыстыырга, сизри-туому тутуһарга үөрэнэр. Уол оҕо интэрнэһин таба, сөпкө көрөн нитиһэххэ наада. Эр киһи сатаан бултуур, балыктыыр буолуохтаах дин саныбын. Ол иһин, уолбун кыра эрдэбиттэн булка илэ сылдыбын.

Түмүккэр туту этиңгэ этэй?

Эдэр ыалларга сүбэлэһэм этэ - оҕолоругар болжомто ууран, истинник сыһааннаһалларыгар, санааларын үлэстэн кэспэтиллэригэр, телөпүөтүгэ уһуннук олордубакка, элбэхтик чэбдик салгынга сырытынаралларыгар баҕарабын. Төрөппүт - оҕоо холобур. Абалар араас ытыллар тэрээһиннэргэ кыттан иһингэ, эһиңгэ олоххо актыыбынай позициялаах буоллаххытына, уолаттаргыт эмиэ эһиңгэ холобургутун батыһар.

Марфа Петрова

Сэмэи Женааринскэй хавартыскаа түһэриңтэ.

БИҮИЭХЭ СУРУЙАЛЛАР

Сур хийгчээр
аруу таснаахтар

Кинигэз икхи өгүүтэн аймактарын, Аладар юбилэйгн олохтоохторун, атын сүртэн кэсэн бииргэ үлэлээн ааспыт дьоннорун сэмэй тылзах-остоох ахтыктара кирибүтгэр. Маны барьтын ааган баран, биيري бигэтик өйдүүгүн: азорор сүргэрэн бэйгэн эрэ олоххунан оморума — үлэлэнгэхтэринг олохторутар дэүөрэлээн, ону өссө сабыннар, туора туран хаалыма дүэн. Үлэлээр үлэлээр дүрингнэх, кизгэнк ылыс, үлэлтэн дуоһуй. Дьон кыһалгатын өйдүүрүз үөрэн, кинилэргэ көмөлөс, үөрүүлэрин үлэлэин. кыайгыларын кайгаа.

Нэһиллэх күүнүгү сайдары-
гар урут манна үлэтээн-хамсаан
олорон застыт Чыаптара олох-
тоохторун туһунан ахтыылар
улахан тоһуу күөс буолуохтара
диг саныыбын. Манньк ахтыы-
лар көнүбүскү ыччат олохторун
суолун табатык тобулаллары-
гар сырдык маяк үтүө холобур
буолан, ыйа-кэрэс туруохтара.
Саха өс хоһоонулар этиилэри-
нин "Аһах төһүгүгүстээх, суру-

Эднийим Евдокия Николаевна, кутуугум Проконий Гурьевич Оконешниковтар бу орто дойдута хайдах олорон, үлэлээн-хамсаан ааспыттарын туһунан ахтан-санаан ааһаары, “Сүрөхпитигэр өрүү тынннаахтар” дигэн оёолоро таһаарбыт ахты-кинигэлэрин ааһан баран, тус санааларбын үлгүстэргэ сананньым.

**“СҮРЭХПИТИГЭР ӨРҮҮ
ТЫЙННААХТАР”**
кинигэни ааѳан баран
санааларым

кэрнэтээх, оһох кылымнаах". Мин бу Алаһар нойонһоҕо өссө да сайдан-тулган, эибэх уогтаах-кылымнаах буоларыҥар эрэнэ-бин.

Киягээнн үүтнээн-тэһиннээн, бэлэмнээн таһаарбыт кыргыттарыгар, уолларыгар махтанын туран этнэм этэ — киягээнн киирбит хаартыскалар бары хас биирдин ахтыы ис хоёонун күүһүрүнн бизэрдинн, табыгастаахкы наарданан киирбиттэрэ харааха быраһыллар. Хаартыскалары эр да көрөн, киһи дуоһуйар, астынар. Оннооһор сорох хаартыскалар ситэ суруллубатабы да ситэрэн кэспиир курдуктар...

Саха сириг икки киин
улуустарыттан сиһис тардан,
үөскээн, олорон аастыт дьом-
мут оҕолоро, сизинэрэ кинилэр
олохторун салҕаан, ситиһи-
илээхтик, этэнэһэ үлэһини-хам-
сыы, үөрүнэ сылдьааллар.

Тургуу үлэмт дьонго нитилимбит, дьонун олоху оморбут дьон туһунан ахтыһылар

сэмэйдэр, судургуулар, өйдөнүмтүүлэр. Ахтыыны суруйбуттар Евдокия, Прокопия Оконешниковтары кытта биһир кэмиз олорон, алтыһан аспыттар. Эмиз кинилэр курук үлэ бөһөтүр үлэһэбиз, күн бүгүгүз дээрэ үлэһин-хамсыы сылдаар дьон. Ол иһин кинилэр ахтыылара ис сүрэхтэн тахсыбыттар. Мин санабар, ахтыы саамай сүмэтэ-сүөгүбү манна сытар.

Бу кишигэ тахсарыгар үлэ-лэспит, хүүс-көмө буолбут чугас аймахтарыгар, добогторугар махтанан туран, киһилэргэ, үтүө доруобуйаны, уйун дьоллоох ологу, айымныылаах үлэни баһарарбын. Киһигэни Алабар нэһиллэгийн уонка Чурапчы кииннээмпит, Саха национальнай библиотэкалэригэттэн уларсан аармааххытын сөп.

Николай ДМИТРИЕВ,
үлэ бэтэргэнэ,
Саха сирин геологическай
разведкада уонна устуорка
бэтэргэнэ.

СТРУКТУРЫ ЛЬДА

Движение по ледовым переправам будет полностью прекращено 15 апреля.

Соблюдение правил поведения на водных объектах, не выезжая на лед, в запрещенных местах, выполнение элементарных мер осторожности – залог вашей безопасности и ваших близких!!!

Чурапчинский инспекторский участок Центр ГИМС ГУ МЧС России по РС (Я).

ДОРУБУЙА ХАРЫСТАБЫЛА

Сэллик- кутталлаах ыарыы

Нийэмэс микробиолога Роберт Кох 1882 сыллаах-
ха кулун тутар 24 күнүгэр сэллэҕи көбүтэр микро-
бу булбутун туһунан иһитиннэрбитэ. Ити арыыйы
ыарыыны быһаарыыга уонна эмтээһинигэ бастакы
хардыынан буолбута. Бу күн сэллэҕи утары охсуһуу
күнүнэн биллэриллибитэ.

Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр 1998 сытан кулун тутар 24 күнүттэн муус устар 24 күнүгэр дүөри сэллэҕи утары охсулууга аһаҕаһыт дьаһаллар ыһтылаллар үтэскэ кубулуйда. Биир ыйдаах дьаһаллар сүрүн сороктарынан сэллэҕи ыһааһыгар уопастыба болдомтогун тартыы бусулар.

Сэлэнгэгийн киши ханых баатарар уоргана ыалдын сон — тирин, харах, унгуох, бүүр, оһоѳос. Ол гылан баран, ордух чаастатых киши тынгата ыдларар. Ылары улааттагына, киши уорганын барытын сутуйлар, хаанынан, лимфанан атын уорганнарға тарғанар.

Сэлэнх салгынынан, барилах туттар малыттан, нийтлэгэн-хо муолууттан, итгэлнээ малдья салдыар кийи сөтөллөр, ытырдар кэмнээр сэлз бырдагалалтадына тарбанар. Ор-

дуг тынаты-
гар аһагас
сэлдиктээх
ы а р ы ҥ а х
кутталлаах.
Кини биир
күн устата си-
лин кытта хас
эмэ миллиард
ахсааннаах сэллик
микробун таһаарар.

Агаарас салликтээх кийи си-
лин, чэлкэбин кыра даҕаны хаап-
тылатытар ыарыы микробтары
баддалар.

Бу удаһыннаах ыарыгы куһаданык аһмыр, элбэхтэ күүскэ үлэллэр, архана тына ыарыллаах, сахарнай диабеттаах, куртахтара, оһоҕосторо баастаах куруук табахтыыр, арыгылыыр, дыон ыларымтыалар, Оҕолор ортолоруугар, ордух кыра саастаах оҕолор ыарыһыны утары охсуһар күүстэрэ кыратыгтан, эрдэҕэ саастаах оҕолор эттэригэр-хааннарыгар уларыһыы барытыгтан иммунитеттара мөлтүүн сөптөөх кымыгар бу инфекцияга түргэнник сыстыахтарын сөп.

Дорубай киһи ыалдыбыт киһиттэн сыстар. Онуоха ыалдым эрэрин тута билбэтинин кутталдаах. Инфекционнай сыстымы кэнниттэн хас да нэдиэлэ, ыһа, бэл хас да сыл аайһан сөп. Ыалдымбыт киһи маһнай утаа, түргэнник сылайар, сэннүтэ суох буолар, тиритэр, аанньа аһаабат, ыһааһына түһэр, сыһыа өр кэмгэ температура тахсар, сөтөллөр, кэлин силэ хааннаах буолгон сөп.

Сэлхик микроба тулалхыг эйгз араас дэайлыгын, холо- бур, тоёо бафарар тымнылыны тулуйарынан уратылаах: хаар- га, тон сиргэ тынмнаах хаалар. Огноофор сил халпыгын да кэ- ниттэн 6-8 ый устата туха да буол- бат. Халпыт көрүгэ танаска, кинигтээ, иһикэ-хомуоска уһун- нук сылдыар. Сэлхик үөгэ күн сарданаларыттан 10 мүнүүтэни өлөр. Кирдээх, сийктээх сиргэ сылы-сыллаан сытыан соң.

Сэлгик марьтаа тымгада баа-
рын-суобун рентген-флюорогра-
фия комөтүнэн билэллэр. Кыра-
дозалаах аппаратаггар кийн эти-
гэр-хааныгар куһадан содуллара
суох. Бу нымаларынан сэллиги-
эрэ буолбакка, искэн марьтаа
баарын эмиз биллэххэ сөп. От-
тон оёолор сэллик марьатын

инфекцיותынан, сутулууула-
рын Мангу уонна Диаскин-тест
быһымыларын огорон билдэлэр.
Бу быһымылар түмүктэринэн по-
ложительнай реакцины биэрбит
осолорго уһууаан, оскуола ме-
дигэ фтизиопедиатр бырааска
баран көрдөрөргө направление
биэрбит буоллагына, хайаан
дагыны кэлэн көрдөрүнүөхтэх-
тэр, анал чинчийилэри барыах-
таахтар, өскөтүн, биир ый устата
көрдөрүмүэтэх буоллахтарына,
дыһсаака, оскуолаҕа сылдыһы-
ларын докөр халҕахтааһын баа-
рын түһүөн санатабын.

Сэллик – уюулаагүй барьта
ылыстарына дээс хялгар барьта
буулар. Эрэгтэй-ууга, түптээх
үлэтэ суух, арыгынхт, наркоман,
ВИЧ барьтаахтар уонна хаа-
йылаахтар ортолорулар

сэллэгингн ыалдымы
ордук элбэз бэ-
лиэтэнэр. РФ

сокуона ирд-
иринэн, сэл-
дигинэн мал-
двар киһи
булгуччу
эмтэниэх-
тээх. Күрүнэ,
саһа сылдыа-
ччыларга суут
уураба тахсан
булгуччу эмтэниэх

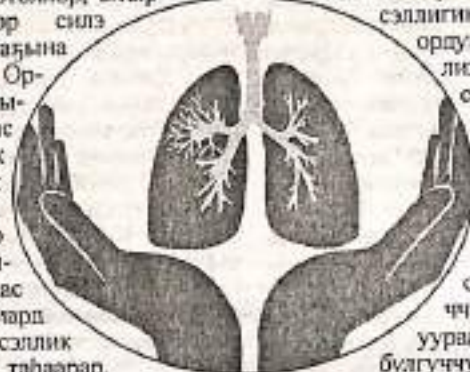
тээхтэр, учуокка туруохта-
ахтар, хаайыыга сытан ылдым-
быт киһи тахсарыгар булгуччу
диспансерга учуокка туран эбии
эмтэниэхтээх. Ситэ эмтэммэ-
тэринэ, бактерията «устойчивайы»
көрүүгүнээр, оччоно шарыһах бэр-
гэни, өлүүн даганын сөл.

Сэллэги утары ахсуһуу Аан
дойуунаабы күнэ уоһиһа биһир ый
устата ыһтыллар дьаһалла
марыы туһунаа билиһини чингэ
тингэ, биһир чахчыны сөптөөх
түк ойдөөһүгүз аһаһаллар.
Ордук бу билигин, пандемия
кэмгизэр, дьон пневмонияна
малдьдыта албаттэ. Оттон бу
тыһынар уорганмыт сэлликкэ
эмиз ордук түргэниик сүтэллэ
рын умтуу суохтаахпыт. Онон
иһилиһиһиһи барыбыт уопсай
дьаһалатыгар – сэллик марыыта
тарбаныһыт, өрө туруутун
таһтытууа кытыһаргыты
гар ыһырабыт.

Билигн улууспутугар ааспыт 2021 сылга биир киһи сэлликкэ халтарда. Киһи рентген уонна ФЛГ көмөтүнэн ыалдыа сылдьара билиинэ. Билигн улууспутугар 5 киһи актыбынай бөлөххө учуокка турар, ол иһигэр 3 киһи ыарыы аһаас (бациллярнай) көрүнүгүн ыалдьаллар. Киһигэр ортолоругар кыра да, эрдэһэ да саастаах 050 сүөх.

Түмүктээн эгтэххэ, улуус-
пут хас биирлэи олохтоого 15
сааһыттан сабаллаан, сүл аайы
ирдэннэлэр флюорограммаба
(ФЛГ) уһулуу болдьоһун аһар-
бакка, оһолорбут Мангу уонна
Диаскин-тест быһымыларын ылан
иниэхтэрин наада. Бу туһалаах
дьаһаллары кэмгир ыһыны инфек-
ция тарҕаныытын эрэ буолбакка,
марыы сайдарын тохтоотохтах.

Ульяна ПОПОВА,
Чурапчытаабы киин балыгына
фтизиатр быраада.

ВНИМАНИЕ!

**Информация для диспетчеров
таксомоторных станций, автолюбителей и
водителей грузового транспорта**

По сообщению Министерства транспорта и дорожного хозяйства Республики Саха (Якутия), движение по ледовым переправам в Якутии будет полностью прекращено 15 апреля.

С 5 апреля 2022 года снижено до 30 тонн грузоподъемности ледовых переправ федеральной автомобильной дороги А-331 «Вишюй» на км 956 «Устье» и на км 1049 «Крестях». Движение по ледовым переправам будет полностью прекращено 15 апреля. Об этом сообщает Упрдор

«Виллюфо».

Снижение грузоподъемности по ледовым переправам через р. Вилюй на км 660 «Верхневильюйско», км 807 «Кюндядя» федеральной автодороги А-331 «Вилюй», а также на ледовом автозимнике через р. Лена «Якутск – Нижний Бестях» и ледовой переправе через р. Алдан «Хандыга – Мегиню-Алдан» на км 365 федеральной трассы Р-504 «Колыма» будет происходить исходя из фактических погодных условий, толщины и

СҮРҮТҮҮ – 2022

Чэлчэтчилээх
суртнуу
бээжин мүүчүү
тууна!

2022 с. мүүс үстэр 4-тэн
14-гэр дээр

428,34
солк.

индекс
ПИ 954-7

САНА ОЛОХ

Муниципальное образование «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия)

ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 42

с. Чурапча от 05 марта 2022 г.

Об объявлении санитарного трехмесячника по санитарной очистке, благоустройству и озеленению территории населенных пунктов Чурапчинского района

В соответствии с Федеральным законом от 6 октября 2003 № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», от 30 марта 1999 г. №52-ФЗ «О санитарно-эпидемиологическом благополучии населения», от 24 июня 1998г. №89-ФЗ «Об отходах производства и потребления», Кодексом Республики Саха (Якутия) Об административных правонарушениях от 14.10.2009 г. 726-3 №337-IV, Законом Республики Саха (Якутия) от 23 апреля 2009г. 688-3 № 267-IV «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)», письма заместителя руководителя Управления Федеральной службы по надзору в сфере защиты прав потребителей и благополучия человека по Республике Саха (Якутия) (Управление Роспотребнадзора по Республике Саха (Якутия) от 21.01.2022 г. №14-00-45/49-377-2022 в целях улучшения санитарно-эпидемиологического и экологического состояния муниципального образования «Чурапчинский улус(район)», постановляю:

1. Объявить санитарный трехмесячник по санитарной очистке, благоустройству и озеленению населенных мест на территории Чурапчинского улуса с 05.03.2022 г. по 05.06.2022 г.

2. Утвердить состав Штаба для оперативного руководства по проведению трехмесячника санитарной очистки на территории Чурапчинского района согласно приложению №1 к настоящему постановлению.

3. Рекомендовать главам муниципальных образований наслегов:

3.1. создать наслеговые комиссии по санитарному трехмесячнику;

3.2. определить границы благоустройства прилегающих территорий зданий, строений, сооружений, земельных участков предприятий и владения независимо от форм собственности;

3.3. разработать следующие планы мероприятий по проведению трехмесячника санитарной очистки на территории муниципального образования:

- план мероприятий по проведению трехмесячника санитарной очистки на территории многоквартирных домов;

- план мероприятий по проведению трехмесячника санитарной очистки на территориях поселений, ТОС (Тусооб).

- план мероприятий по проведению трехмесячника санитарной очистки на территории объектов торговли, общественного питания, административных зданий, объектов социальной сферы и производственных предприятиях;

3.4. провести санитарную очистку на территории населенных пунктов;

3.5. провести очистку от снега тротуаров, крыш от снега и наледи;

3.6. контролировать вывоз бытовых и производственных отходов на свалку;

3.7. организовать субботники с населением по очистке территорий прилегающих к автодорогам Федерального, республиканского и муниципального назначения от старых мусорных куч, мусора, по согласованию с лесничеством произвести санитарную вырубку засохших деревьев;

3.8. провести разъяснительную работу с населением по уборке с улиц дров, каменного угля, бревен, досок, шпала, навоза и т.д.

3.9. провести разъяснительную работу с населением по правилам содержания домашних животных;

3.10. отремонтировать закатившиеся заборы, штакетники, тротуары;

3.11. снести заброшенные сараи, дома, заборы и другие постройки;

3.12. организовать вывоз всех зимних навозов, навоза в местах водопоя скота;

3.13. запланировать и подготовить места для посадки зеленых насаждений;

3.14. при выполнении требований по санитарной очистке на зимовых летц направлять материалы на административную комиссию административного улуса;

3.15. ежедневно, по пятницам предоставлять информацию о ходе проведения санитарного трехмесячника в ТО Управления Роспотребнадзора по РС(Я) в Тагтинском (Чурапчинском) районе.

4. Рекомендовать руководителям предприятий, учреждений и организаций, индивидуальным предпринимателям независимо от формы собственности:

4.1. принять активное участие в проведении санитарного трехмесячника по санитарной очистке, благоустройству и озеленению прилегающих территорий;

4.2. назначить ответственных лиц из числа административных работников за проведением санитарного трехмесячника;

4.3. предоставлять в штаб по проведению санитарного трехмесячника благоустройству и озеленения населенных мест:

- акты раздела границ эксплуатационной ответственности по санитарной очистке, благоустройству и озеленению, в срок до 20 марта 2022 года;

- план мероприятий по проведению трехмесячника по санитарной очистке, благоустройству и озеленению, в срок до 20 марта 2022 года;

4.4. ежедневно предоставлять в штаб по проведению санитарного трехмесячника в ТО Управления Роспотребнадзора по РС(Я) в Тагтинском (Чурапчинском) районе.

5. Финансу Чурапчинского ГУП ЖСК РС(Я) (Александров Г.С.):

5.1. принять участие в проведении санитарного трехмесячника по санитарной очистке, благоустройству и озеленению территории населенных пунктов;

5.2. назначить ответственных лиц из числа административных работников за проведением санитарного трехмесячника;

5.3. провести мероприятия по очистке шлаковых и ремонтных отходов на территории котельных Чурапчинского филиала ГУП ЖСК РС(Я);

5.4. в срок до 31 марта 2022 года убрать наледь, образовавшуюся в результате течи на теплотрассах, водопроводах, водоразборных колонках.

6. Начальнику МКУ УО «Чурапчинский улус (район)» (Посельский Ю.П.):

6.1. издать по образовательным учреждениям улуса приказ о проведении очистки территории школ, скверов, газитников и музеев ведомственной принадлежности;

6.2. запланировать и подготовить места для зеленых насаждений на территориях школ и детских садов;

6.3. организовать субботники по санитарной очистке, благоустройству и озеленению.

7. Руководителю ООО «Хатаи» (Сибакан С.А.):

7.1. в срок до 31 марта 2022 г. очистить

лесные выгребные помойные ямы, туалеты и площадки помойных ям и мусороборников с последующим вывозом мусора и нечистот на свалку;

7.2. усилить работы дворников по уборке от снега, наледи, мелкого бытового мусора на придомовых и закрепленных территориях;

7.3. в срок до 31 марта 2022 г. подготовить, координировать пути свалок с. Чурапча усилить укладку, очистить прилегающую территорию свалок и площадки полигона от мусора, нечистот, оградить полигоны.

7.4. в срок до 31 марта 2022 года убрать наледь, образовавшуюся в результате течи на теплотрассах, водопроводах, водоразборных колонках, канализационных сетях, септиках.

8. Руководителю ООО «Дулуур» (Федоров С.А.):

8.1. в срок до 31 марта 2022 года убрать наледь, образовавшуюся в результате течи на теплотрассах, водопроводах, водоразборных колонках, канализационных сетях, септиках.

9. Председателю административной комиссии МО «Чурапчинский улус (район)» (Дельцова-Никитина В.С.):

9.1. разработать график и провести рейды по территории муниципальных образований Чурапчинского улуса;

9.2. по актам рейдов санитарной комиссии принять административные меры в соответствии с Кодексом об административных правонарушениях Республики Саха (Якутия).

10. Рекомендовать начальнику ГБУ РС (Я) «Управление ветеринарии с ВНИ Чурапчинского улуса (района)» с филиалом в Моиском районе» (Архипова Л.Н.) совместно с ОМВД России по Чурапчинскому району (Самойлов И.Д.):

10.1. организовать работу по проведению рейдовых мероприятий на выявление регистрации домашних животных и проведению обязательной вакцинации против бешености;

11. Начальнику МКУ «Управление сельского хозяйства Чурапчинского улуса» (Неустрова А.П.) совместно с ГБУ РС (Я) «Управление ветеринарии с ВНИ Чурапчинского улуса (района)» с филиалом в Моиском районе» (Архипова Л.Н.):

11.1. принять участие по проведению рейдовых мероприятий по выявлению регистрации с владениями сельскохозяйственных животных и по правилам содержания на территории муниципальных образований;

12. Рекомендовать начальнику инспекции государственного экологического надзора в Чурапчинском улусе (Догорядов М.П.):

12.1. усилить работу участковых инспекторов по содержанию санитарного порядка на всей территории Чурапчинского района;

13. Рекомендовать Руководителю ТО Управления Роспотребнадзора по РС(Я) в Тагтинском (Чурапчинском) районе (Кузьмина Т.И.):

13.1. обеспечить контроль за проведением санитарного трехмесячника и еженедельное информирование о ходе мероприятий.

14. Главному редактору РИО АУ «Сана олох» (Горохова Л.В.):

14.1. освещать регулярно мероприятия по санитарной очистке и благоустройству и озеленению населенных мест, в средствах массовой информации.

15. Данное постановление опубликовать в районной газете «Сана олох».

16. Контроль над исполнением настоящего постановления возложить на первого заместителя главы муниципального образования «Чурапчинский улус(район)» Егорова А.Г.

С.А.Саргыскаев,

глава МО Чурапчинский улус (район).

Өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр куруук тыыннаах буолуон

Тапталлаах аҕабыт, кэргэним Гаврильев Николай Никодимович эмискэ ыалдьан, бу дьыл, муус устар 5 күнүгэр күн сириттэн туорабыта биһир сылын туолла.

Кини 1959с. тохсунньу 5 күнүгэр Чурапчыга Екатерина, Никодим Гаврильевичтарга үһүс оҕолон күн сирин көрбүтэ. 1976 сыллаахха оскуоланы бүтэрэн, суоллар буолар биэ сааһаах Одьулууннааһы 13 №-дээх ОПТУ-га үөрэнэ киирбитэ. Бүтүрбүт сылыгар Сэбиэскэй Армия кэжэтигэр ытырыллан, 2 сыл сулуускалаан, ытык иһин төлөөн кэлбитэ. Кэпээт, талан ылыт идэтинэн Бэтэринээрийбэ, Сельхозтехникэбэ, тыа хаһаайыстыбатын управлениетыгар, Сельхозхимияга, РЭС-кэ, Агро-набака, улуус дьаһалтыгар, Уопсайа 41 уонна "Сайдам" маҕаһыаннарга, уопсайа 41 сыл устата, илтигин тиир көлөттөн араарбакка үлэлээбитэ. Оччотооҕу кэмнэргэ суол-нис быстар мөлтөх эрдэбинэ, суолпарынан үлэнир үгүс сырыы-сылбаны, күүһү-кыабы, тулууру эрийэрэ. Ону тэнэ миндир толкуйдаах, самныбат санаалаах буоллаахына эрэ бу уустук үлэбэ сааһыг тукуры сылдыаххын сөп. Онуоха аҕабыт барахсан биһигини илтиэри, тэрилтэтин туһугар төһөлөөх тоҕон-хатан, сылайары-элэйэрин, утууарын умнан туран үлэлээбитин сөбө саньыбыт. Өр сылларга кыһамныһаах уонна ситиһинилээх үлэтэ сыаналанан, "Саха Өрөспүүбүлүкэтин автомобиль тырааныспарга Бочуоттаах үлэһитэ" аат илтириллбитэ.

2014с. бочуоттаах сыннаалаһыга тахсыбыта. 2018 сылтан Д.П. Коркин аатынан оскуола муусулуугар охранигынан, олохун тийэх күнүгэр дэри, үлэлээбитэ.

Биһиги аҕабыт дьонго үтүө сыһыаннаах, элэжкэй майгылаах этэ. Чугас дьонулар, табарыстарыгар, көрдөһүүлэрин быһа ыттымакка, барыларыгар көмөлөһө сылдыра. Дьону кытта уопсай тылы булара. Үлэттэн толлон турбат, ылыммытын тийбэр түрүгү үтүө хаҕыстыбалааҕа. Кини сааһабыта дэри-суох. Ханна баҕар массынна туругун эндэллээк билэрэ, сүүрбэт туруктаах массынна сүүрдүбүтэ баар буолара.

Тапталлаах аҕабыт, кэргэним сырдык мөсүөнэ биһиги сүрэхпитигэр мэлдьи тыыннаах буолуоҕа...

Тийэх суолугар атаарыма көмөлөспүт бары дьоммутугар – убайытыгар Е.Н. Гаврильевичка, дьыныттыгар Т.Н. Михайловага, Викторовтарга, М.Дьячковага, Степановтарга, Алексеевтарга, Григорьевтарга, Егасовтарга, Д. Родионовка, И. Макаровка, "Агро-набака" биһиги үлэлээбит табарыстарыгар, "Чурапчинск", "Кэскил" уһуулаан кэлэтиһиттигэр, Е.И. Давдовка, илтиринээт-оскуола кэлэтиһиттигэр истиг махталбытын тийэрбит. Барытыгар доруобуулан, дьолу баҕарабыт.

Оболоро, кэргэн.

Күндүтүк саныыр уолум, убайыт, быраатым, Мугудайтан төрүттээх Нам улууһун олохтооҕо, өр сылларга "Намгаэстрой" тэрилтэтин биһир туттаах үлэһит, ааптарыскай ырыа, муусука сайдыытыгар тус кыһаатын киллэрбит Михайлов Вячеслав Октябринович ыараханыл ыалдьан олохтон туорабыта бу дьыл, муус устар 6 күнүгэр биһир сылын туолла.

Слава 1964 сыллаахха бэс ыйын 26 күнүгэр Амма оройуонугар Елена Николаевна, Октябрин Афанасьевич Михайловтар дьыо кэргэнэ үһүс оҕолон күн сирин көрбүтэ.

Аҕалара эмискэ өлөн, үс оҕолох ийэ илтиһит дойдутугар Чурапчы Мугудайыгар көһөн кэлэн олохсуйбуттара. Ийэлэр Елена Николаевна иккис кэргэниин Михаилыын өссө биэс оҕолу төрөтөн, элбэх оҕолоох дьыо кэргэнэ улааппыта. Ийэ, аҕа тапталларынан Слава оҕо сааһа, оскуолага үөрэммит сыллар Мугудай нэһилиэгэр аастыта.

Оскуолага үөрэнэр сылларыгар улахан кылаас уолаттара ВИА дэринэн, гитарага оонньоон тыһыһаары өһө-сэргэти устугуун илтиэри Ойуу сыһыан, устугуун, дьобурдаах

уол бэйэтэ гитарага оонньоуруга, ылымырга түргэнник үөрэммитэ. 1981 сыллаахха Мугудай орто оскуолатын бүтэрээт, Карл Маркс аатынан сохуоска субан сүөһү көрүүтүгэр үлэһит тахсыбыта. Оччотооҕу эдэр ыччат сиринэн, араас субуотунуукутарга, нэһилиэк култуурунай дьаһалларыгар актыыбынайдык кыттар.

1982-1984 сс. Сэбиэскэй Армия кэжэтигэр сулуускалаан кэлбитэ. Салпын Өлүөхүмэтээби тыа хаһаайыстыбатын техникумугар үөрэнэн, инженер-теплотехникык идэтин баһылаабыта. Устууоһунуур сылларыгар култуурунай дьаһалларга, уопсастыбаннай үлэлэргэ барытыгар көхтөөхтүк кыттар. Ону элбэх грамоталар, махтал суруктар туоһулууллулар.

1988с. дойдутугар кэлэн, "Мугудай" сохуоска идэтинэн үлэтин саҕалаабыта. Ол үлэһит кэминигэр "Дархан" дьин ВИА тэриһимиттэрэ. Манна нэһилиэк ылымыр дьобурдаах уолаттара түмсэн, араас кэминэрдэргэ, куонкурустарга кытыннара, куруук ситини түмүктээх буолара. Онтон наһаа үөрэрэ, дьоллоһор.

1999 сыл олохун аргыһын Евдокимьян көрсөн, ыл буолан, Нам кэминигэр дьобуот туттан

Өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр мэлдьи тыыннаах

олохсуйбута, идэтинэн үлэлээбитэ. "Намгаэстрой" тэрилтэбэ олохун устата үлэлээн, кыһанары-сайыннары буһан-хатан, элбэх дьыбэ гаас ситимин киллэрэн тардан, дьон-сэргэ махталын ылыта. Кэргэн, оҕо дьоллурун билэн, иккис дойду онгостубут Нам сирин, Энгелин хотугун хоһуйан нарыын-нарын ырыа гынан ыллаабыта истииххэ олус кэрэ:

Сылаас тыал сипсийэ хо- чоҕо,

Сардаана долгунуга уһунна,

Тулабар айылда уһуктар,

Чэлгийдэ Энгелин хочото.

Чурапчыга ырыа күүнэрэ кини-тэ суох буолбата дьикхэ сөп, оннук бэринилээхтик дойдутун ахтан, кэлэн, мэлдьи култуурунай дьаһалларга кыттар.

Бүтүн манна мустаммыт,

Эдэр сааспытын санаан,

Тоҕус томтордоох Чурапчы- бар,

Бүтүн манна түмэммит,

Ырыабытын ылымбыт,

Тоҕус томтордоох Чурапчы- бар.

Мугудайын хас биһирди кийитин олу- ытыктыра, ис

сүрэхпиттэн сүргэтэ көтөбүлэн, сирэйдини-харахтын сырдыра.

Мугудай, Мугудай уоттара,

Минигин ытыгар- угуулар,

Мугудай, Мугудай – мин дой- дум.

Туругура тур, күн ахсын.

Сайынын дойдутугар оттуу кэлэрэ, ол сылдьан, "Отчут уол"

ырыатын суруйан юбиститэ.

Саха тэлэбиндэһэтигэр киллип буолан, үгүстүк от сезону саҕана көстүбүтэ. "Дойдум алааһа" дьин ырыата олус истиг-иһирэх, кини иһиттэр истиг курдук кийини тардар алыттаах.

Сирим-дойдум алааһым,

Ахтар-саныыр оҕо сааһым,

Дууһам ыраас сарыал күнэ,

Барда махтал, эйгэх!

Намгааһы "Хатынчаан"

устуудууһа саалааҕы Гаврил Мальцев, оранжировщик Инно- кентий Местников көмөлөрүнэн үгүс ырыа айыллан, "Дьыл кэмэ", "Иккис тын" дьин аль- бомнара тахсыбыта. Аһаардас айылда биһирбит талаанынан муу- сукаҕа дьобура арыллан, үтүө, истиг тыллардаах, наһыл, холку куолаһынан ыллаабыт ырыалара

кини аастыт олохун сыр- да таллар, кэрэһэнил- лэр, ырыа куттаах, сайа- бас сайдам санаалаах Вячеслав Михайлов дойдотторо кини ырыаларын умнуубакка, ылым-туойа сыл- дыахтара дьин эрэнбит.

Тапталлаах уолум, убайыт, быраатым сырдык мөсүөнүн хайан да умнуохпун суоҕа. Кини кини быһыатынан барыга сы- стаҕас үлэһит, дьонугар-ай- махтарыгар үтүө сыһыаннаах, талаа талааннаах, элэжкэй май- гылаах этэ, тус суолун-иһин, тыһынаах ырыа дойдолуун ха- алларан бардаҕа. Славабыт оло- рон, үлэлээн аастыт кэминэри биһигэ аҕыстыт дьон-сэргэ- тэ үтүө тылларынан ахталла- рын истэн, уйадыа үөрэбит, холобур онгостубут. Күндү кийитит Славабыт биһиги өй- бүтүгэр-сүрэхпитигэр мэлдьи тыыннаах буолуоҕа.

Аҕата, дьыныт, балтылар, бырааттара.

